

Ár 2012, föstudaginn 30. nóvember er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Guðlaug B. Ólafsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 134/2012**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 31. júlí 2012, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 30. júlí 2012. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 31. júlí 2012, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 4. september 2012. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 18. september 2012, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 1. október 2012.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 23. og 30. nóvember 2012.

II.

Málsatvik.

A ehf. keypti rekstur barnafataverslunarinnar B árið 2005. Eigendur A ehf. voru tengdforeldrar sóknaraðila, hjónin C og D. Við kaupin var yfirtekið lán frá fyrri eigendum verslunarinnar að fjárhæð kr. 19.000.000, í eigu FF, og var lánið upphaflega tryggt með veði í rekstri og birgðum verslunarinnar.

Verslunin var fyrst um sinn rekin á tveimur stöðum, á E og í G. Vegna síhækkandi afborgana af lánnum og erfiðleika í rekstri ákváðu C og D að loka versluninni á E í febrúar 2007. Reynt var að halda rekstrinum áfram í G, en á endanum þurfti að loka henni í lok árs 2008. A ehf. var lýst gjaldþrota árið 2009.

Í byrjun sumars 2008 leituðu C og D til FF vegna málefna einkahlutafélagsins A ehf. Fjárhagsstaða félagsins var slæm og leituðu hjónin leiða til að bjarga félaginu. Niðurstaðan varð sú að þann 4. júlí 2008 gáfu hjónin út veðskuldabréf nr. X.

Þann 24. júní 2008 var skjalið „Niðurstöður greiðslumats“ dagsett. Greiðandi var C og D var tilgreind sem maki greiðanda. Á skjalinu kom m.a. fram að áætluð greiðslugeta með skuldum væri neikvæð um kr. 401.051. Þá var nettó eignastaða neikvæð um kr. 9.249.697. Tekið var fram að neikvæð niðurstaða áætlaðrar greiðslugetu með skuldum merkti að greiðandi gæti ekki efnt skuldbindingar sínar. Þá merkti neikvæð niðurstaða nettó eignastöðu að greiðandi skuldaði meira en eignum hans næmi. C og D skrifuðu undir skjalið.

Þann 4. júlí 2008 var veðskuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 13.600.000, gefið út af C og D til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Fasteign útgefanda að L, var sett að veði á 3. veðrétti til tryggingar láninu.

Í ágúst 2008 varð ljóst að C og D höfðu ekki greiðslugetu til að standa í skilum með afborganir lánsins. Óskaði FF eftir því að þau öfluðu viðbótartrygginga. Þegar sóknaraðili og H fréttu af því buðust þau til að gangast í ábyrgð.

Föstudaginn 15. ágúst 2008 tókust sóknaraðili og H á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á skuldabréfi nr. X. Lýstu þau því yfir að þau hefðu kynnt sér alla skilmála skuldabréfsins, fræðslubækling bankans um ábyrgðir og skildu hvað fælist í ábyrgðinni.

Mánudaginn 18. ágúst 2008 var skjalið „Niðurstöður greiðslumats“ dagsett. Þar kom fram að greiðandi væri C og maki hans væri D. Á skjalinu kom m.a. fram að áætluð greiðslugeta með skuldum væri neikvæð um kr. 401.051 og nettó eignastaða væri neikvæð um kr. 9.249.697. Tekið var fram að neikvæð niðurstaða áætlaðrar greiðslugetu með skuldum merkti að greiðandi gæti ekki efnt fjárskuldbindingar sínar. Þá merkti neikvæð nettó eignastaða að greiðandi skuldaði meira en eignum hans næmi. Skrifuðu sóknaraðili og H ásamt C og D undir skjalið.

Þriðjudaginn 19. ágúst 2008 var tryggingarbréf Y gefið út af C og D. Var fasteign sóknaraðila og H að I, sett að veði til tryggingar greiðslu skuldabréfs nr. X. Var veðið til tryggingar greiðslu á höfuðstól fjárskuldbindingarinnar en þó að hámarki að höfuðstólsfjárhæð kr. 7.000.000. Umdeilt er hvernig það atvikaðist að tryggingabréfið var gefið út. Sóknaraðili heldur því fram að mánudaginn 18. ágúst hafi þeim hjónum verið tjáð að sjálfskuldarábyrgð þeirra frá föstudeginum myndi ekki duga til að forða gjaldfellingu lánsins. Þau þyrftu að veita bankanum veðrétt í fasteign sinni til að forða því. Af hálfu varnaraðila er þessu hafnað og byggt á því að allar þessar ráðstafanir, þ.e. útgáfa sjálfskuldarábyrgðar og veðtryggingabréfs hafi verið að frumkvæði sóknaraðila.

Þann 24. febrúar 2011, samþykkti umboðsmaður skuldara umsókn C og D um greiðsluaðlögun á grundvelli laga nr. 101/2010 um greiðsluaðlögun einstaklinga.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 30. júlí 2012.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að ábyrgðaryfirlýsing hennar og eiginmanns hennar H, frá 15. ágúst 2008 um sjálfskuldarábyrgð til tryggingar skuldabréfi nr. X, verði felld úr gildi. Sóknaraðili krefst þess einnig að tryggingarbréfi nr. Y verði aflétt af fasteigninni I. Til vara er þess krafist að hámarkshöfuðstólsfjárhæð sú sem ofangreint veð er til tryggingar á verði lækkuð verulega.

Sóknaraðili vísar til þess að skömmu eftir að lán nr. X hafi verið gefið út hafi sú krafa komið frá FF um að þau C og D yrðu að afla viðbótartryggingar frá þriðja aðila vegna lánsins, umfram þeirrar sem hafði þegar verið aflað, þ.e. 3. veðréttar í fasteigninni að L. Að öðrum kosti yrði að gjaldfella lánið. Kveður sóknaraðili C og D hafa haft í fá hús að vernda í þrengingum sínum. Þegar sonur þeirra og sóknaraðili hafi frétt af vandræðum þeirra, fimmtudaginn 14. ágúst 2008, hafi þau boðist til að hjálpa svo komist yrði hjá gjaldþroti. Haft hafi verið samband við FF og þar hafi komið fram sú tillaga að sóknaraðili og H myndu skrifa undir sjálfskuldarábyrgð in

solidum vegna lánsins, degi síðar. Föstudaginn 15. ágúst 2008 hafi sóknaraðili og maður hennar óskað eftir því að fá að fara með þau gögn sem tengdust málinu heim til yfirlestrar. Ekki hafi verið orðið við þeirri ósk af hálfu FF. Hafi þeim verið tjáð að annað hvort myndu þau skrifa undir sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsinguna þann dag, ella yrði lánið gjaldfellt. Hafi asinn verið slíkur að sóknaraðili hafi þurft að fara úr hádegishléi sínu til að undirrita pappírana.

Sóknaraðili kveður starfsmenn FF hafa haft samband við sóknaraðila og H snemma dags mánudaginn 18. ágúst 2008. Þau hafi verið beðin um að undirrita greiðslumat vegna sjálfskuldarábyrgðarinnar sem þau hafi gengist í föstudeginum áður. Þennan mánudag hafi sóknaraðila og manni hennar jafnframt verið tjáð að sjálfskuldarábyrgðin sem þau hafi undirritað á föstudeginum myndi ekki duga, ef koma ætti í veg fyrir gjaldfellingu lánsins. Þau yrðu enn að setja fram viðbótartryggingu ef koma ætti í veg fyrir slíkt. Hafi sú krafa komið fram að einungis trygging í formi veðsetningar heimilis sóknaraðila, I, myndi duga.

Varðandi sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi nr. X vísar sóknaraðili til þess að hún hafi ekki getað kynnt sér niðurstöður greiðslumats áður en hún hafi gengist undir sjálfskuldarábyrgðina og þar með hafi ekki verið farið eftir reglum samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Sóknaraðili telur þannig ljóst að FF hafi ekki farið eftir 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins. Bendir sóknaraðili á að hún hafi ekki vitað í hversu miklum þrengingum C og D hafi verið. Hún hafi vitað að hjónin ættu í vandræðum vegna þessa tiltekna láns. Hins vegar hafi hún ekki vitað hve slæm heildarfjárhagsstaða hjónanna hafi verið á þessum tímamarki.

Sóknaraðili mótmælir því að hún hefði óháð niðurstöðu greiðslumats gengist í sjálfskuldarábyrgð á láninu. Þvert á móti, þá hafi sóknaraðila og manni hennar ekki verið ljós hver raunveruleg fjárhagsstaða hjónanna hafi verið. Það séu því hreinar getgátur af hálfu varnaraðila að fullyrða að niðurstöður greiðslumatsins hafi ekki skipt máli.

Máli sínu til stuðnings vísar sóknaraðili til úrskurða úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 3/2011, 19/2011, 74/2011 og 79/2011.

Varðandi tryggingarbréf nr. Y vísar sóknaraðili til þess að varnaraðili hafi með ólögumráðum sálrænni nauðung neytt hana til þess að undirrita tryggingarbréfið. Stangist slíkt á við 29. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Telur sóknaraðili að bankinn hafi með ólögumráðum þrýstingi í formi yfirlýsinga um gjaldfellingu skuldabréfsins neytt hana til að undirrita tryggingarbréfið þann 19. ágúst 2008. Yfir sóknaraðila hafi vofað að tengdforeldrar hennar yrðu gjaldþrota fengi bankinn ekki enn frekari tryggingar. Vilja sóknaraðila til samningsgerðar verði að skoða í því ljósi. Vísar sóknaraðili einnig til dóms Hæstaréttar í máli 1993, bls. 2328, máli sínu til stuðnings.

Þá telur sóknaraðili að varnaraðili geti ekki byggt rétt á tryggingarbréfinu þar sem slíkt yrði að telja óheiðarlegt vegna atvika sem fyrir hendi voru þegar löggerningurinn kom til vitundar starfsmanna bankans og þeir höfðu vitneskju um. Sóknaraðili telur það fullvíst að hinn 18. ágúst 2008 hafi starfsmenn FF hf. uppgötvað að undirritun sóknaraðila (og eiginmanns hennar) sem sjálfskuldarábyrgðaraðila á umræddu skuldabréfi, hafi ekki verið í samræmi við 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins og að sjálfskuldarábyrgðin væri þar með ógild. Af þeim sökum hafi starfsmenn bankans haft samband við sóknaraðila, síðar þann dag og tjáð henni það að nú yrði hún einnig að veðsetja fasteign sína að I. Telur sóknaraðili að í málinu liggi fyrir að hinn mikli þrýstingur sem settur hafi verið á hana að skrifa undir tryggingarbréfið hafi stafað af

því að starfsmenn bankans hafi uppgötvað mistök sín varðandi sjálfskuldarábyrgðina og því hafi þeir strax farið í það að baktryggja sig með veðsetningunni. Telur sóknaraðili að þessi háttsemi starfsmanna FF stangist á við 33. gr. laga nr. 7/1936.

Þá vísar sóknaraðili til þess að það yrði talið ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju af hálfu varnaraðila að bera tryggingarbréfið fyrir sig vegna efnis tryggingarbréfsins, stöðu sammingsaðila og atvika við sammingsgerðina, sbr. 36. gr. laga nr. 7/1936.

Bendir sóknaraðili á að í fyrsta lagi verði að líta til stöðu sammingsaðila. Sé staða annars sammingsaðila veikari hafi hann þörf fyrir aukna vernd til að fyrirbyggja að hann undirgangist ósanngjarna sammingskilmála. Sóknaraðili hafi ekki búið yfir þeirri þekkingu og reynslu á sviði lánveitinga og bankastarfsemi sem starfsmenn FF hafi búið yfir. Sóknaraðili hafi því mátt treysta því að starfsmenn bankans stæðu faglega að málum. Telur sóknaraðili ljóst að það hafi ekki verið gert. Vísar sóknaraðili til dóms Hæstaréttar í máli 1993, bls. 2328.

Í öðru lagi telur sóknaraðili að sá þrýstingur sem settur hafi verið á hana að undirrita tryggingarbréfið hafi verið óheiðarlegur og andstæður góðri viðskiptavenju. Auk þess að vísa til 36. gr. laga nr. 7/1936 vill sóknaraðili hér að auki vísa til 19. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki.

Í þriðja lagi telur sóknaraðili eðlilegt að FF axli sjálfur einhverja áhættu í viðskiptum sínum. Í máli þessu hafi bankinn reynt að tryggja sig bæði með belti og axlarböndum. Fyrir það fyrsta hafi bankinn haft tryggingu í formi veðréttar í L. Til viðbótar hafi bankinn fengið sóknaraðila (og eiginmann hennar) til að vera sjálfskuldarábyrgðaraðila (sem að mati sóknaraðila sé ólöglegt ábyrgð). Að auki hafi bankinn svo farið fram á enn meiri tryggingu nú í formi veðsetningar á heimili sóknaraðila, I. Af ofangreindu sé ljóst að bankinn hafi ekki hugsað sér að axla neina áhættu af umræddum viðskiptum.

Í fjórða lagi telur sóknaraðili að líta verði til þeirrar meginreglu er fram komi í markmiðsyfirlýsingu samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, eða 1. gr. þess. Af þeim sökum telur sóknaraðili að aflétta beri tryggingarbréfinu og þess í stað verði veðréttur í eign greiðanda, L, látinn nægja sem trygging fyrir skuldabréfinu. Þá beri einnig að líta til þess að samkvæmt greiðsluaðlögunarsamningi greiðanda mun varnaraðili fá greiddar til sín á tímabili sammingsins að lágmarki kr. 1.058.724 vegna skuldabréfsins.

Sóknaraðili telur í fimmta lagi að túlka beri 2. málsl. 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins á þann hátt að ef niðurstöður greiðslumats séu jafn neikvæðar og um var að ræða í máli þessu dugi ekki þær staðfestingar sóknaraðila sem hún hafi undirritað dagana 18. og 19. ágúst 2008. Telur sóknaraðili að túlka beri ákvæðið á þann hátt að sé niðurstaða greiðslumats mjög neikvæð beri fjármálafyrirtæki að fá staðfestingu ábyrgðarmanns á ábyrgð með gleggri og afdráttarlausari hætti en gert hafi verið í þessu máli. Líta beri til þess að vafa um merkingu sammings beri að túlka neytanda í hag, sbr. hér 36. gr. a-c laga nr. 7/1936.

Í sjötta lagi telur sóknaraðili að hún hafi verið í vafa um réttarstöðu sína. Starfsmenn FF hafi ýmist talað um sjálfskuldarábyrgð annars vegar og tryggingu í formi veðsetningar hins vegar eða þá að þeir hafi talað um bæði tryggingarformin samtímis. Auk þess að líta til 36. gr. laga nr. 7/1936 telur sóknaraðili að líta beri hér einnig til 36. gr. a-c laga nr. 7/1936.

Í sjöunda lagi telur sóknaraðili að líta beri til sanngirnissjónarmiða. Sóknaraðili sé tveggja barna móðir og tiltölulega ung að árum. Gríðarleg ósanngirni sé falin í því að láta hana og fjölskyldu hennar axla ábyrgð á viðskiptum FF og

tengdaforeldra hennar. Færa megi gild rök fyrir því að undirverkandi orsakavaldur að vandræðum tengdaforeldra sóknaraðila hafi verið efnahagshrunið og samtímis því gríðarlegt verðfall íslensku krónunnar. Að sama skapi megi einnig færa gild rök fyrir því að forveri F, FF, hafi þar átt talsverðan hlut að máli, svo ekki sé sterkar að orði kveðið. Í því ljósi og einnig í ljósi niðurfellinga skulda talsvert stórs hóps Íslendinga í kjölfar hrunsins og að öllu ofangreindu virtu er það krafa sóknaraðila að tryggingarbréfinu verði aflétt og að varnaraðili láti sér nægja þær tryggingar sem bankinn hafi í fasteigninni L.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að öllum kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varnaraðili bendir í upphafi á að fullyrðingar sóknaraðila um að sóknaraðila hafi ekki verið gefinn kostur á að kynna sér gögn málsins, vegna asa í starfsmönnum bankans og að bankinn hafi þrýst á sóknaraðila að setja viðbótartryggingu, þ.e. samþykkja veðsetningu á fasteign sinni skv. tryggingar bréfinu, séu ósannar og beinlínis í andstöðu við eigin málatilbúnað sóknaraðila. Enda viðurkenni sóknaraðili að hún og maki hennar hafi haft frumkvæði að samskiptum við bankann og hafi boðist til að hjálpa C og D.

Varðandi sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X byggir bankinn í fyrsta lagi á því að sóknaraðili hefði óháð niðurstöðu greiðslumats gengist í sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfinu, þ.e. að vilji hennar hafi staðið til þess að vera í sjálfskuldarábyrgð fyrir tengdaforeldra sína. Í öðru lagi hafnar bankinn því að hafa vanrækt skyldur sínar samkvæmt samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga með þeim hætti að það valdi ógildingu sjálfskuldarábyrgðarinnar.

Varnaraðili vísar til þess að líkt og sóknaraðili bendi réttilega á þá hafi sóknaraðili og maki hennar haft frumkvæði að samskiptum við varnaraðila þegar þau hafi frétt af vandræðum C og D og boðist til að hjálpa svo komist yrði hjá gjaldþroti. Að mati varnaraðila bendir umrædd fullyrðing til þess að sóknaraðili og maki hennar hefðu samþykkt að gerast sjálfskuldarábyrgðarmenn óháð því hver niðurstaða greiðslumatsins væri, enda hafi þeim verið þá og þegar kunnugt um að fjárhagsstaða C og D væri slík að hætt væri við að einhver kröfuhafa þeirra kynni að óska eftir því að bú þeirra yrði tekið til gjaldþrotaskipta.

Varnaraðili vísar til þess að við mat á því hvort ógilda eigi sjálfskuldarábyrgðir bendi dómaframkvæmd héraðsdómstólanna og Hæstaréttar til þess að alltaf þurfi að horfa heildstætt á öll málsatvik og í því samhengi þurfi m.a. að líta til þess hver raunverulegur vilji ábyrgðarmanns hafi verið. Vísar sóknaraðili til dóms héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-2375/2011. Í ljósi þess að sóknaraðili hafi verið vel meðvituð um fjárhagsvandræði C og D, og hafi boðist í samskiptum við bankann að hjálpa þeim til að komast hjá gjaldþroti, telur varnaraðili óumdeilt að niðurstaða greiðslumatsins hefði það verið undirritað 15. ágúst 2008, hefði engu breytt um ákvörðun sóknaraðila að gerast sjálfskuldarábyrgðaraðili á láni nr. X. Þegar af þeirri ástæðu geti það hvorki talist ósannjarnt né andstætt góðri viðskiptavenju að halda sjálfskuldarábyrgðinni upp á sóknaraðila.

Í öðru lagi byggir varnaraðili kröfu sína á því að hann hafi uppfyllt skyldur sínar samkvæmt samkomulaginu og framkvæmt mat á greiðslugetu sóknaraðila [sic], sbr. 1. mgr. 3. gr. samkomulagsins. Bankinn telur að sá annmarki að greiðslumatið

hafi ekki verið kynnt og undirritað af ábyrgðarmönnum fyrr en 3 dögum eftir að þau hafi undirritað skuldabréfið eigi ekki að leiða til ógildingar sjálfskuldarábyrgðarinnar. Í því samhengi bendir varnaraðili á að greiðslumat á C og D, hafi verið gert þann 24. júní 2008. Það sé því óumdeilt að greiðslugeta þeirra hafi verið metin fyrir 15. ágúst 2008, þ.e. daginn sem sóknaraðili hafi gerst sjálfskuldarábyrgðaraðili á láninu. Þrátt fyrir það hafi farist fyrir að fá undirritun sóknaraðila á greiðslumatið samdægurs, en úr því hafi verið bætt mánudaginn 18. ágúst 2008. Þrátt fyrir annmarkann sé augljóst að sóknaraðila hafi verið kunnugt um fjárhagsvandræði tengdforeldra sinna og þ.a.l. telur bankinn annmarkann á því að kynna sóknaraðila niðurstöðu greiðslumatsins áður en hún hafi gengist í sjálfskuldarábyrgðina ekki svo verulegan að það eigi að leiða til ógildingar ábyrgðarinnar.

Að öllu framangreindu virtu telur varnaraðili að hafna verði öllum kröfum sóknaraðila um ógildingu sjálfskuldarábyrgðar hennar á skuldabréfi nr. X.

Varðandi tryggingarbréf nr. Y byggir varnaraðili í fyrsta lagi á því að bankinn hafi staðið rétt og eðlilega að töku lánsveðs í fasteign sóknaraðila og fylgt ákvæðum samkomulagsins í því samhengi og þ.a.l. sé veðsetningin gild. Í öðru lagi er því hafnað að varnaraðili hafi beitt sóknaraðila nauðung til að undirrita tryggingarbréfið. Í þriðja lagi mótmælir bankinn því að það sé óheiðarlegt af hálfu bankans að byggja rétt á tryggingarbréfinu og loks hafnar bankinn því að það væri ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að halda veðrétti sínum skv. tryggingarbréfinu upp á sóknaraðila.

Varnaraðili bendir á að við mat á gildi veðsetningar fasteignar sóknaraðila og hvort það teljist ósanngjarnt að byggja rétt á tryggingarbréfinu verði að líta til framkvæmdar bankans við töku veðréttar í fasteigninni. Líkt og fram hafi komið hafi sóknaraðila verið kynntar niðurstöður greiðslumats þann 18. ágúst 2008 og hafi hún staðfest það með undirritun sinni. Þann 19. ágúst 2008 hafi sóknaraðili samþykkt sem veðsali að setja fasteign sína að veði skv. tryggingarbréfinu en það hafi verið gefið út til tryggingar skaðlausri endurgreiðslu láns nr. X. Varnaraðili hafi því uppfyllt skyldur sínar samkvæmt samkomulaginu sbr. 1. mgr. 3. gr. og 4. mgr. 4. gr. samkomulagsins og þ.a.l. eigi veðsetning fasteignar sóknaraðila að standa óhöggud.

Varnaraðili mótmælir harðlega þeim fullyrðingum sóknaraðila að starfsmenn bankans hafi með ólögumatri sálrænni nauðung neytt sóknaraðila til að undirrita tryggingarbréfið. Bankinn bendir á að sóknaraðili hafi ekki lagt fram nein gögn sem renni stöðum undir þær rakalausur fullyrðingar að hún hafi verið neydd til að undirrita tryggingarbréfið. Fullyrðingar sóknaraðila fá þ.a.l. enga stöð í gögnum málsins. Þá bendir varnaraðili jafnframt á að sóknaraðili hafi haft frumkvæði að samskiptum við varnaraðila til að leita lausna á fjárhagsvandræðum tengdforeldra sinna. Hugmyndin að aðkomu sóknaraðila og maka hafi upphaflega komið frá þeim. Í ljósi þeirrar staðreyndar sé vandséð að bankinn hafi neytt sóknaraðila til að undirrita tryggingarbréfið. Bankinn mótmælir einnig tilvísun sóknaraðila til dóms Hæstaréttar í máli 1993, bls. 2328, en málsatvik þess máls séu á engan hátt sambærileg þessu máli. Þar hafi legið fyrir að tiltekinn aðili, fyrrum starfsmaður banka, yrði kærður til lögreglu fyrir fjárdrátt ef foreldrar hans samþykktu ekki að gefa út skuldabréf til að greiða skuld aðilans við bankann. Frumkvæði að útgáfu skuldabréfsins hafi komið frá sjálfum bankastjóranum og hafi hann þrýst verulega á foreldrana að gefa út skuldabréfið. Í ljósi þess að sóknaraðili hafi upphaflega leitað til bankans sé ljóst að atvik málsins eigi ekki við um mál sóknaraðila.

Bendir varnaraðili á að í dómaframkvæmd Hæstaréttar megi sjá að ríkar sönnunarkröfur séu gerðar til þess aðila sem telur löggerning ekki vera skuldbindandi,

vegna þess að hann hafi verið beittur ólögumætri nauðung til að samþykkja löggerning, sbr. 29. gr. laga nr. 7/1936. Í því samhengi vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar í máli nr. 357/1999. Í því máli hafi verið gerðar ríkar kröfur til sönnunar en áfrýjanda tókst hún ekki. Bankinn telur að sóknaraðili hafi ekki fært fram nein sönnunargögn til stuðnings fullyrðingu sinni og þ.a.l. beri að hafna afléttingu tryggingarbréfsins.

Bankinn mótmælir þeirri málsástæðu sóknaraðila að það sé óheiðarlegt af hálfu bankans að byggja rétt á tryggingarbréfinu vegna atvika sem hafi verið fyrir hendi þegar löggerningurinn hafi komið til vitundar bankans. Bankinn hafnar fullyrðingu sóknaraðila um að starfsmenn bankans hafi þrýst á sóknaraðila að veðsetja fasteign sína, eftir að þeim hafi orðið kunnugt um að ekki hefði verið gætt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins. Líkt og bankinn hafi reifað að ofan, þá fellst bankinn ekki á þá málsástæðu sóknaraðila að hann hafi vanrækt skyldur sínar skv. samkomulaginu þannig að það eigi að leiða til ógildingar sjálfskuldarábyrgðarinnar. Af þeirri ástæðu einni geti bankinn ekki fallist á að það sé óheiðarlegt að bera tryggingarbréfið fyrir sig. Þá fær bankinn ekki séð að önnur atvik málsins bendi til þess að óheiðarlegt sé af hálfu bankans að byggja rétt á tryggingarbréfinu enda rétt staðið að veðsetningunni.

Bankinn hafnar því að það sé ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að halda veðrétti sínum samkvæmt tryggingarbréfinu upp á stefnanda. Í fyrsta lagi hafnar bankinn því að sjónarmið um aðstöðumun sammingsaðila eigi við hér, enda óumdeilt að bankinn hafi lagt mat á greiðslugetu C og D og hafi kynnt niðurstöður fyrir sóknaraðila. Því hafi varnaraðili uppfyllt upplýsingaskyldu sína sbr. 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins. Sóknaraðili hafi því verið vel meðvitaður um fjárhagsstöðu C og D þegar hún hafi samþykkt veðsetningu á fasteign sinni. Í öðru lagi er því mótmælt að bankinn hafi þrýst á sóknaraðila að samþykkja veðsetningu fasteignarinnar og því sé mótmælt sem röngu og ósönnuðu að bankinn hafi villt um fyrir sóknaraðila með því að tala um bæði sjálfskuldarábyrgð og veðsetningu samtímis. Í þriðja lagi mótmælir varnaraðili því að líta verði til 1. gr. samkomulagsins, enda sé eingöngu um markmiðsyfirlýsingu að ræða. Í fjórða lagi er því mótmælt að túlka verði 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins þannig að staðfesting ábyrgðarmanns, sóknaraðila, hafi þurft að vera skýrari og afdráttarlausari, enda hafi niðurstaða greiðslumatsins verið mjög skýr. Loks sé því hafnað að líta verði til sanngirnissjónarmiða við lausn málsins. Í íslenskum rétti gildi meginreglan um sammingsfrelsi og sú regla að samninga beri að efna. Með undirritun sinni á sjálfskuldarábyrgðina og tryggingarbréfið hafi sóknaraðili skuldbundið sig til að gerast ábyrgðarmaður og veðsali til tryggingar á efnudum skuldbindinga sem tengdaforeldrar hennar hafi gengist undir. Líkt og hafi komið fram áður hafi sóknaraðili verið meðvitaður um fjárhagsstöðu þeirra, áður en hún hafi gengist í ábyrgðina. Þá sé því mótmælt að sjónarmið vegna efnahagshrunsins eigi við um tilfelli sóknaraðila enda ljóst að fjárhagsvandræði sóknaraðila hafi hafist á árinu 2007 en um sumarið 2008 hafi vinna hafist við að koma fjárhagsmálefnum þeirra í viðunandi horf. Helstu málsatvik þessa máls hafi því átt sér stað fyrir efnahagshrunið.

Að öllu framangreindu virtu telur bankinn það hvorki ósanngjarnt, óheiðarlegt eða andstætt góðri viðskiptavenju að byggja rétt á tryggingarbréfi nr. Y eða sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X. Bankinn krefst þess þ.a.l. að öllum kröfum sóknaraðila verði hafnað.

V. Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar á skuldabréfi nr. X og veðsetningar fasteignar sóknaraðila með tryggingarbréfi nr. Y.

Í upphafi verður fjallað um kröfu sóknaraðila er lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgða á skuldabréfi nr. X. Sóknaraðili krefst þess að ábyrgðaryfirlýsing hennar og eiginmanns hennar H, frá 15. ágúst 2008 um sjálfskuldarábyrgð til tryggingar skuldabréfi nr. X, verði felld úr gildi.

Ekki fæst séð að sóknaraðili hafi lögvarða hagsmuni af því að fá sjálfskuldarábyrgð H á skuldabréfi nr. X, fellda úr gildi, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 1/2010. Krafa af þessu tagi verður að stafa frá ábyrgðarmanninum sjálfum til að komast að. Í ljósi þessa verður ekki hjá því komist að vísa kröfu sóknaraðila að því er varðar sjálfskuldarábyrgð H frá nefndinni.

Að fenginni þessari niðurstöðu verður fjallað um sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, er undirritað af Samtökum banka og verðbréfafyrirtækja f.h. aðildarfélaga sinna. FF var eitt þessara aðildarfélaga og leiðir varnaraðili í máli þessu rétt sinn frá því félagi. Verður varnaraðili talinn bundinn við efni þess.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggja fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar, en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði engu að síður veitt, skal hann staðfesta það skriflega.

Í málinu liggur fyrir skjal sem ber heitið „Niðurstöður greiðslumats“. Á skjalinu kemur m.a. fram að áætluð greiðslugeta með skuldum sé neikvæð um kr. 401.051. Skjalið er dagsett þann 18. ágúst 2008 en útgáfudagur umræddrar sjálfskuldarábyrgðar var 15. ágúst 2008. Í 3. mgr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga kemur fram að tryggt skuli að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina. Sóknaraðili skrifaði undir sjálfskuldarábyrgðina þann 15. ágúst 2008 og gekkst þar með í ábyrgðina þann dag. Ekki liggja fyrir gögn sem staðfesta að sóknaraðila hafi verið gefinn kostur á að hætta við að gangast í sjálfskuldarábyrgð vegna umrædds skuldabréfs áður en hún skrifaði undir skjalið „Niðurstöður greiðslumats“, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 41/2012.

Ekki verður fallist á með varnaraðila að nægjanlegt sé að fyrir liggja greiðslumat, dags. 24. júní 2008, enda liggur ekki fyrir að varnaraðili hafi kynnt sóknaraðila umrætt greiðslumat.

Í ljósi framangreinds og með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X.

Þá verður vikið að veðsetningu fasteignar sóknaraðila að I með tryggingarbréfi nr. Y.

Tryggingarbréf nr. Y var útgefið þann 19. ágúst 2008. Fram fór mat á greiðslugetu C og D, útgefenda tryggingarbréfsins, í samræmi við áðurnefnt samkomulag og var matið undirritað af sóknaraðila þann 18. ágúst 2008 og því uppfyllt skilyrði 3 og 4. gr. samkomulagsins.

Sóknaraðili undirritaði þann 19. ágúst 2008 tryggingarbréf nr. Y, þrátt fyrir að hafa undirritað skjalið „Niðurstöður greiðslumats“ þann 18. ágúst 2008, sem sýndi greinilega að útgefendur umrædds tryggingarbréfs gætu ekki staðið við skuldbindingar sínar. Hafa því skilyrði 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga verið uppfyllt með fullnægjandi hætti, enda verður að telja að undirritun sóknaraðila undir greiðslumatið og skuldabréfið feli í sér yfirlýsingu um að þrátt fyrir neikvætt greiðslumat hafi hún óskað eftir að lánið yrði veitt engu að síður, sbr. 4. gr. samkomulagsins, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 85/2012 og dómur héraðsdóms Suðurlands í máli nr. E-434/2010. Þannig stóð varnaraðili við skyldur sínar samkvæmt samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga við útgáfu tryggingarbréfs nr. Y.

Fara verður fram heildarmat á aðstæðum máls þessa við mat á því hvort víkja eigi til hliðar veðsetningu fasteignar sóknaraðila samkvæmt tryggingarbréfi nr. Y á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda löggæringa. Í 1. mgr. 36. gr. segir að samningi og öðrum löggæringum megi víkja til hliðar í heild eða að hluta, eða breyta, ef það yrði talið ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera þá fyrir sig. Í 2. mgr. greinarinnar segir að við mat samkvæmt 1. mgr. skuli líta til efnis sammings, stöðu sammingsaðilja, atvika við sammingsgerðina og atvika sem síðar komu til.

Líta ber til þess að ágreiningur er með aðilum um tildrög þess að tryggingarbréf þetta var gefið út. Þannig telur sóknaraðili að varnaraðili hafi beitt hana ólögumatri sálrænni nauðung með yfirlýsingum um gjaldfellingu skuldabréfsins og að gjaldþrot hafi vofað yfir tengdforeldrum hennar. Varnaraðili mótmælir því að hafa beitt sóknaraðila sálrænni nauðung og bendir á móti á að ábyrgð sóknaraðila hafi verið að hennar frumkvæði til að forða tengdforeldrum hennar frá greiðsluvandræðum. Hefur varnaraðili ekki lýst því hver tildrög veðsetningar fasteignar sóknaraðila að I voru að öðru leyti eða gefið skýringar á því að sóknaraðili gekkst í sjálfskuldarábyrgð 15. ágúst 2008 og veðsetti síðan fasteign sína þann 19. ágúst 2008, eftir að neikvætt greiðslumat hafði verið gert. Nefndin telur ekki sannað að varnaraðili hafi beitt sóknaraðila ólögumatri nauðung og byggir ekki niðurstöðu sína á einhliða frásögn sóknaraðila um málsatvik.

Við útgáfu tryggingarbréfs nr. Y stóð sóknaraðili í þeirri trú að sjálfskuldarábyrgð hennar á skuldabréfi nr. X væri gild en eins og að framan er rakið var umrædd sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila ógildanleg. Varnaraðili hafði enda ekki gefið sóknaraðila kost á að hætta við að gangast í sjálfskuldarábyrgð vegna umrædds skuldabréfs áður en hún skrifaði undir skjalið „Niðurstöður greiðslumats“. Þegar tryggingarbréfið var gefið út upplýsti varnaraðili sóknaraðila ekki um þá aðstöðu og stóð sóknaraðili því í þeirri trú að sjálfskuldarábyrgð hennar á skuldabréfi nr. X væri gild, en varnaraðila var í lófa lagið að gjaldfella það. Verður að skoða vilja sóknaraðila til sammingsgerðarinnar með hliðsjón af því.

Þegar á allt þetta er litið verður að telja að atvik við sammingsgerðina og staða sammingsaðila geri það að verkum að varnaraðili geti ekki haldið veðsetningu fasteignar sóknaraðila að I, samkvæmt tryggingarbréfi nr. Y upp á sóknaraðila. Ber því með skírskotun til 36. gr. laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda

löggerninga að ógilda veðsetningu fasteignar sóknaraðila að I, samkvæmt tryggingarbréfi nr. Y.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, M, um ógildingu sjálfskuldarábyrgðar H á skuldabréfi nr. X, er vísað frá.

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, útgefnu af C og D til FF, er ógild.

Veðsetning fasteignar sóknaraðila að I samkvæmt tryggingarbréfi nr. Y, er ógild.

Reykjavík, 30. nóvember 2012.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Guðlaug B. Ólafsdóttir